

A zimbabwei kormányközi költségvetés-kiegyenlítés modellezése

Úton a vertikális és horizontális költségvetési egyensúlytalanságok megszüntetése felé

Vincent Chakunda

Midlandsi Állami Egyetem

chakundav@staff.msu.ac.zw

Canicio Dzingirai

Midlandsi Állami Egyetem

dzingiraic@staff.msu.ac.zw

Arthur Chikerema

Midlandsi Állami Egyetem

chikeremaaf@staff.msu.ac.zw

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmány többféle módszert alkalmaz a zimbabwei kormányközi költségvetés-kiegyenlítés modellezésére. A javasolt fiskális kapacitásmodell preferáltsága azon az érven nyugszik, hogy a nem igazolt vertikális költségvetési egyensúlytalanság szerkezeti kérdés, amelyre a megoldás a bevételeket vagy kiadásokat illető felelősség különböző kormányzati szintek között történő átcsoportosítása. Az általunk javasolt fiskális kapacitásmodellt öt változó támasztja alá, nevezetesen a nemzeti költségvetésben meghatározott teljes összeg, a szegénységi mutató (a szegénység elterjedtségének aránya), a terület népessége, a helyi gazdaság mérete (bevétel/GDP arány) és a terület alattajában rejlő természeti erőforrások becslött belső értéke.¹

KULCSSZAVAK: kormányközi költségvetés-kiegyenlítés, kormányközi transzfer, vertikális költségvetési egyensúlytalanság, horizontális költségvetési egyensúlytalanság, fiskális kapacitásmodell, szegénységi mutató, helyi önkormányzatok

JEL-KÓDOK: H2, H5, H7, I3

DOI: https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_4_5

A kormányzati szintek közötti vertikális költségvetési egyensúlytalanság a szövetségi és a központosított nemzetek esetében is gyakran előfordul. Ezt a költségvetési egyensúlytalanságot úgy oldják meg, hogy az erőforrásokat vertikálisan újra elosztják. Erre több módszer létezik, általában egy felsőbb szintű kormány, például a központi kormányzat és a helyi önkormányzatok között osztják el újra a költségvetést. *Buchanan* (1950) úttörő, a föderalizmusról és a költségvetési méltányosságról szóló írásában szereplő stilizált tények fényében a korábbi szakirodalmi bizonyítékok (Liu et al., 2017) azt mutatják, hogy ezek a különböző költségvetési áthelyezések feloldják a vertikális költségvetési egyensúlytalanságokat, hatással vannak a horizontális hatékonyságra és kezelik a helyi kormányzati egységek között fennálló egyenlőtlenségek problémáját. Azok a kritériumok azonban, amelyek alapján a központi kormányzat költségvetést illető hatáskörét és adóbevételeit a helyi önkormányzatok szintjére osztják le, súlyos konfliktusokat okoznak (Ter-Minassian, Mello, 2015). *Liu et al.* (2017) szerint a vita a legtöbb esetben egy módszertani kihívás köré csoportosul, amely során méltányos és átlátható keretet kívánnak kialakítani egy kormányközi költségvetés-kiegyenlítést elősegítő, fenntartható kormányközi transzfer rendszerhez. Zimbabwében mindezt tovább rontották a kormányzat decentralizálásának és a helyi önkormányzatok alacsony költségvetési kapacitásainak ellentétes célkitűzései. A Gini-együttható robusztusabb alternatívája, a jövedelmi ötödök aránya alapján ez a rendkívüli zimbabwei jelenség tükrözi azokat a kihívásokat, amelyekkel jelenleg az EU azon országainak gazdaságai szembesülnek, ahol a horizontális és vertikális egyenlőtlenségek szintje magas, és amit valószínűleg súlyosbít a Covid-19-járvány.² Jelen tanulmány ezért olyan kormányközi költségvetés-kiegyenlítési modellt javasol, amely a regionális különbségek és a költségvetési kapacitásbeli egyenlőtlenségek kiegyensúlyozása és a nemzeti fejlődés elősegítése érdekében eszközként szolgál a költségvetési források kiegyensúlyozott és méltányos megosztásának előmozdítására az egész nemzetet illetően.

A jelen tanulmányban javasolt fiskális kapacitásmódel a decentralizáció célját kívánja megvalósítani. Ez egy hatékony, szubnacionális kormányzati rendszer előmozdítását jelenti, amely képes egy heterogén polgárság számára szolgáltatásokat nyújtani. Liu et al. (2017) egyetértenek, hogy a helyi önkormányzatok bevételsterzési kapacitása közötti különbségek sérthetik az eltérő joghatóságok alá tartozó személyek közötti horizontális méltányosságot. A horizontális egyenlőtlenség torz regionális fejlődést eredményez, amely, *Nielsen et al.* (2011) és *Findley et al.* (2011) bizonyítékai szerint hozzájárul a kényszerű migrációhoz, amely a korlátozott lehetőségekért folytatott verseny miatt termékeny talajt teremt a regionális feszültségeknek és erőszakos konfliktusoknak. A kifejlesztett és javasolt modellünk ezért – mint a bizonyítékokon alapuló objektív és átlátható költségvetés-kiegyenlítési modell létező szakirodalmában megfigyelt hiányhoz történő gyakorlati hozzájárulás – csodaszerként szolgál a vertikális és horizontális költségvetési kapacitásbeli egyenlőtlenségekkel kapcsolatos lehetséges veszélyek elhárítására.

Ebben az összefüggésben a kormányközi transzfer rendszer, amelyet egyértelmű költségvetési forrásmegosztási modell támaszt alá, elősegíti a horizontális méltányosságot azáltal, hogy az eltérő költségvetési kapacitásokkal rendelkező helyi önkormányzatok számára lehetővé teszi, hogy hasonló szintű közszolgáltatásokat nyújthassanak hasonló adózási szinteken. A következő 5 változó a javasolt modell biztosítását szolgálja:

- a nemzeti költségvetésben meghatározott teljes összeg,
- szegénységi mutató (jelen tanulmányban azonos a szegénység elterjedtségének arányával),

- a terület népessége,
- a helyi gazdaság mérete a nemzeti GDP arányában (bevétel/GDP-arány alapján meghatározva),
- a területen rejlő természeti erőforrások becsült értéke.

A TANULMÁNY RELEVÁNCIÁJA

A legtöbb fejlődő és átmeneti gazdaságban a kormányközi transzferek jelentik a központi kormány és a helyi önkormányzatok finanszírozásának alapkövét/alappillérét. A különböző szubnacionális joghatóságok között tapasztalható különbségek – amelyek az erőforrás-ellátottság, a bevételmozgósítási kapacitás, a kiadási szükségletek terén jelentkeznek – horizontális költségvetési egyensúlytalanságokhoz vezetnek (Holm-Hadulla, 2018). Ennek kapcsán *Chirisa* (2013) tanulmányában arra a következtetésre jutott, hogy a zimbabwei tartományi tanácsok és helyi hatóságok korlátozottan képesek csak előteremteni saját forrásaikat, mivel a helyi gazdaságok jelentősége csökkent a polgárok egyre növekvő igényeivel szemben. Ez megköveteli, hogy az országosan befolyt bevételeket méltányosan osszák el nemzeti, tartományi és helyi szinten, a költségvetési kapacitás és funkcionális kompetenciák arányában. Viták folynak azonban a megfelelő modell megalkotásáról, amely akár az egész euróövezetben is megerősítené és támogatná az áthelyezési rendszert.³ Zimbabwében a helyi kormányzati áthelyezéseket inkább „szívességnak” nem pedig kötelezettségnek tekintették (Marumahoko, Fessha, 2011). Ebben a hasonlatban az áthelyezések bizonyos központi kormányzati politikai eredményekhez kötődnek, amelyek hozzájárultak a központot illető pénzügyi függéshez és politikai alárendeltséghez. Habár az áthelyezések költségvetési támogatást jelentettek a városi tanácsok számára, az áthelyezés meghatározásáért

felelős független intézmény hiánya, valamint a Dél-Afrikában bevezetett, a bevétel felosztására vonatkozó törvényben (Division of Revenue Act) alkalmazotthoz hasonló, alkotmányalapú megoldás hiánya megerősítette a helyi szintű függést és hozzájárult a tanácsok közötti méltánytalan aszimmetriához (Marumahoko Fessha, 2011).

Zimbabwe számos szempontból fontos esettanulmány a kormányközi költségvetés-kiegyenlítést illető vita vonatkozásában. Először is bár az alkotmány 2013-as életbe léptetését követően Zimbabwében sarkalatos viták folytak az intézményfejlesztésről és kormányzati decentralizálásról, úgy tűnik, rendkívül kevés szó esett arról, hogy a különböző kormányzati szintek közötti költségvetési kapcsolatok hogyan működnének a gyakorlatban, és kevés figyelmet fordítottak a politikai pártok összeegyeztethetlenségének a kormányközi költségvetés-kiegyenlítésre tett hatására. Ezt a nézetet alátámasztva *De Villiers* (2012) azt állítja, hogy a többszintű rendszerekkel kapcsolatos tapasztalatai alapján sok figyelmet fordítanak az új alkotmányos berendezkedések kidolgozására, miközben nem foglalkoznak kellő mértékben azzal, hogy mandátumuk teljesítése közben a különböző kormányzati szintek hogyan működnének együtt, hogyan irányítanának és integrálódna a gyakorlatban. Másodszor annak ellenére, hogy a decentralizációból adódóan kibővült a helyi szolgáltatások követelményi köre, a helyi adóforrások, és a helyi önkormányzatok kulcsfontosságú bevételi forrásaiktól megfosztó folyamat újraközpontosítása figyelhető meg. Harmadszor a zimbabwei gazdaság fokozódó hanyatlása, amelyet tömeges ipartalanítás, magas munkanélküliség (a becslések szerint 90 százalék feletti) és a szegénység elterjedtségének magas összesített aránya (a becslések szerint 70 százalék feletti) jellemez, csökkentette a helyi adófizetők arra irányuló képességét, hogy megfeleljenek a helyi adóknak. Negyedszer pedig a

költségvetés-kiegyenlítés alátámasztására szolgáló törvénybe iktatott keretrendszer hiányában a folyamat továbbra is politikailag manipulálható, aminek eredményeként más régiók megfelelő indoklás nélkül jutnak több forráshoz.

KUTATÁSI MÓDSZERTAN

Jelen tanulmányban a vegyes módszerekkel végzett kutatótervezést alkalmaztuk, az adatokat pedig mélyinterjúk és kérdőívek segítségével gyűjtöttük be. Összesen 16 interjú készült Lupane-ban, Mutare-ban, Hararéban és Gweruban, amely városok egy fővárosi és két nem fővárosi tartomány tartományi központjai. Az ország 8 nem fővárosi és 2 fővárosi tartománya közül a négy tartományt a következő stratégiai okok alapján választottuk ki a tanulmányhoz. Észak-Marabele-földön a legmagasabb, 70 százalék feletti a szegénység elterjedtségének aránya (poverty prevalence rate, PPR), Binga, Lupane és Nkayi átlagos PPR-e pedig meghaladja a 75 százalékot, ami miatt ők tekinthetők az ország legszegényebb kerületeinek (ZIMVAC, 2020). A tanulmány alapján szolgáló érv szerint a méltányos költségvetés-kiegyenlítési keretrendszert annak alapján kell értékelni, hogy az milyen jól tudja kijavítani a fejlesztéssel kapcsolatos egyenlőtlenségeket és egyensúlytalanságokat, amelyek a helyi gazdaságok összetételbeli és szerkezetbeli eltérései miatt keletkezhetnek. Habár Harare fővárosi tartományban a legalacsonyabb, 36,4 százalék a PPR, Harare városi tanácsának a legmagasabb a városi lakossága (2 123 132), és az éves városi népességnövekedése 2,6 százalék (Zimstat, 2021). Ez a magas népesség óriási terhet ró a szociális intézményrendszerre és a városi infrastruktúrára.

Az előzőekkel összefüggésben Manicaföld ásványokban gazdag tartomány, hatalmas gyémánt- és aranylelőhelyekkel. A helyi polgárok

a tartomány fejlődésének elősegítése érdekében egy alapvető problémát vetettek fel a helyi erőforrások kiaknázásának szükségességével kapcsolatban. *Muchadenyika* (2017) szerint Manicaföld tartomány a nagymértékű gyémántkitermelés ellenére fejlődési szempontból elmarad.

Minden tartományban négy, a célzott mintavételi technikával kiválasztott fő adatközlőt kérdeztünk meg, akik között fontos helyi kormányzati tisztviselők (tartományi ügyintézők, tanácselnökök és igazgatók), valamint a Zimstat a civil társadalomból és tudományos életből kiválasztott tartományi vezetői voltak. Ezen kívül minden tartományban összesen 50 kérdőívet töltettünk ki, a megcélzott válaszadók pedig a következők voltak: kerületi ügyintézők, kerületi kormányhivatal-vezetők a kiválasztott kerületekből, a civil társadalom képviselői, beleértve a lakosok és adófizetők egyesületének tagjait és a lakosokat, a tartományok helyi hatóságai szociális intézményi osztályának osztályvezetői, valamint minden tartományból 10 másik személy, akiket a közigazgatásban vagy a közszolgáltatásban szerzett, legalább 5 éves tapasztalatuk alapján választottunk ki. Az interjúk kvalitatív adatait tematikus elemzéssel vizsgáltuk.

A KORMÁNYKÖZI KÖLTSÉGVETÉS- KIEGYENLÍTÉS ÉS A KAPCSOLÓDÓ FOGALMAK KONCEPTUALIZÁLÁSA

A kormányközi költségvetés-kiegyenlítési keretrendszerek nélkülözhetetlenek szinte minden többszintű kormányzati rendszerrel rendelkező politikai rendszer számára. A költségvetés-kiegyenlítés tanulmányozása éppen ezért rendkívül fontos az összetett, globális jelentőségű téma szempontjából. A költségvetés-kiegyenlítés fogalmi határainak meghatározása azonban nemcsak nehéz, hanem problémás is. Ennek oka, hogy a költségvetés-kiegyenlí-

tés vizsgálata történelmi, fogalmi és kontextuális dimenziókat vet fel, amelyek jobban tisztázhatók a fogalmi szempontok kontextuális kiegészítésével. A költségvetés-kiegyenlítés nagyrészt országspecifikus, ráadásul óriási mértékben befolyásolják a makrointézményi kontextusok, például a helyi önkormányzatok mérete, száma és földrajzi eloszlása, az egyes joghatóságokhoz rendelt felelőségek és költségvetési források, illetve a kormányzati és a helyi önkormányzati szintek közötti hatalommegosztás mechanizmusai. *Barrios és Martínez-López* (2016) szerint sok érv szól a költségvetés-kiegyenlítés mellett, a legtöbb szakember azonban a horizontális és vertikális méltányosságra, a kockázatmegosztásra, valamint a nyílt piacgazdaságban tapasztalható, joghatóságok közötti tovagyrúzó hatásra és migrációs mozgásra összpontosít.

Musamadya (2017) hangsúlyozza, hogy a költségvetés-kiegyenlítés a költségvetési hatáskörök és források különböző kormányzati joghatóságok között történő áthelyezését jelenti a bevételtermelő kapacitások és a közszolgáltatással összefüggő költségek különbségeinek és eltéréseinek kiegyenlítése céljából. *Martínez-Vazquez és Searle* (2007), valamint *Muriu* (2013) úgy véli, a kormányközi költségvetés-kiegyenlítés a vertikális költségvetési decentralizáció egyik formája, amelyet a régiók közötti társadalmi-gazdasági és költségvetési különbségek kiegyenlítésére hoztak létre. *Barrios és Martínez-López* (2016) szerint elsődleges célja, hogy lehetővé tegye a helyi önkormányzati egységek számára, hogy viszonylag hasonló adóterhek mellett viszonylag hasonló szintű közszolgáltatásokat nyújthassanak. Ezen lehetőség alternatív megfogalmazása a horizontális méltányosság (*Barrios, Martínez-López*, 2016). A Helyi Önkormányzatok Európai Chartája (European Charter of Local Self-Government) hangsúlyozza, hogy a pénzügyileg rosszabb helyzetben lévő helyi hatóságok védelme megköveteli a költségvetés-kiegyenlítés

tési intézkedések és rendszerek intézményesítését, aminek célja a lehetséges finanszírozási források és az általuk támogatandó pénzügyi terhek egyenlőtlen eloszlásának feloldása. Míg a legtöbb szakember a vertikális költségvetési aszimmetria fogalmát – amely felveti a vertikális kiegyenlítés szükségességét – tárgyalja, fontos megjegyezni, hogy a vertikális kiegyenlítésnek végül horizontális kiegyenlítéshez kell vezetnie (*Holm-Hadulla*, 2018).

Ugyan a horizontális költségvetési egyensúlytalanság kiegyenlítési áthelyezéseket tesz szükségessé, a vertikális költségvetési egyensúlytalanság szerkezeti kérdés, ennél fogva pedig a bevételeket és kiadásokat illető felelősség különböző kormányzati szintek közötti átcsoportosításával kell korrigálni. *Fenna* (2008) szerint a vertikális költségvetési egyensúlytalanság tehát a központi kormányzat bevételei és kiadásai, valamint a regionális kormányzatok bevételei és kiadásai közötti eltérést írja le. *Holm-Hadulla* (2018) a vertikális költségvetési egyensúlytalanságot olyan helyzetként jellemzi, ahol a bevétel nem egyezik meg a különböző kormányzati szintek kiadásaival. Ez az eltérés jellemzően a központi kormányzat esetében látható, amely támogatásokat biztosít a helyi önkormányzatok költségvetési hiányának fedezésére. Ezzel szemben horizontális költségvetési egyensúlytalanság akkor alakul ki, amikor a helyi önkormányzatok eltérő módon tudnak adóalapjukból forrásokat előteremteni és szolgáltatásokat nyújtani. Ez különbségeket teremt a nettó adóelőnyöket illetően. Ezek az adózási szintek és a közszolgáltatások kombinációi.

Mindezek tekintetében *Holm-Hadulla* (2018) úgy érvel, hogy a merev bevételi forrásokkal szemben a helyi önkormányzatok kiadási felelősségének növekedése gyakran a közösségek és régiók közötti egyenlőtlenégek növekedéséhez vezetett azon képességre vonatkozóan, hogy kiadási programjaikat finanszírozni tudják, mindez pedig aktuálissá tette

a költségvetés-kiegyenlítés témáját. Általános elv tehát, hogy a funkcionális decentralizációt automatikusan követi az állami költségvetési források vertikális újraelosztása. A helyi önkormányzatok egy főre jutó GDP-eltérései vonatkozásában megmagyarázott gazdasági különbségek a legfőbb oka a közszolgáltatásokhoz való, az egész országban tapasztalható egyenlőtlen hozzáférésnek. Ezek az adóemelési képességek terén tapasztalható eltérésekké válnak. Következésképpen ez megnehezíti vagy lehetetlenné teszi egyes helyi önkormányzati joghatóságok számára, hogy megfelelő szolgáltatást tudjanak nyújtani. A különbségek nemzetenként jelentősen eltérnek. Svédországban és Japánban például marginális különbségek vannak, a gazdasági jólét földrajzi koncentrációja pedig kicsi, míg a Szlovák Köztársaságban és Törökországban jelentős eltérések tapasztalhatók. Murio (2013) mindezt úgy összegzi, hogy az újraelosztás nemcsak alapja a kiegyenlítésnek, hanem közvetlen következménye is, különösen abban az esetben, ha a decentralizáció különbségeket teremtett a régiók között, ami pedig a nemzeti szinten elfogadható szolgáltatások nyújtására irányuló kapacitást korlátozza.

KÖLTSÉGVETÉS-KIEGYENLÍTÉSI KERETRENDSZEREK A KIVÁLASZTOTT ORSZÁGOKBAN

Amint azt már említettük, a költségvetés-kiegyenlítés a költségvetési források joghatóságok közötti áthelyezése elsősorban a közszolgáltatások eltorzul költségeinek vagy a bevételszerzési kapacitásnak a kiegyenlítésére szolgál. Fő célja, hogy a helyi önkormányzati szerveket arra kényszerítse, hogy polgáriknak azonos adóterhek mellett ugyanazokat a közszolgáltatásokat nyújtsák. Nincs szükség költségvetés-kiegyenlítésre, ha a helyi önkormányzatoknak megvan a szolgáltatásnyúj-

tási követelmények fenntartásához szükséges költségvetési kapacitásuk. Az egyes országokon belül azonban vannak olyan joghatóságok, ahol magasak az adóbevételek és alacsonyak a közszolgáltatások költségei, míg ezzel ellentétben más joghatóságok esetében magasak a közszolgáltatási költségek és alacsonyak az adóbevételek. A költségvetés-kiegyenlítés az ilyen rendellenességeket egy explicit újraelosztási programon keresztül kívánja kezelni, három központi államháztartási kérdés figyelembe vételével: hatékonyság, méltányosság és stabilitás.

Shah (2013) az egy főre jutó bevételkiegyenlítésen és a bevételi kapacitás növelésén, valamint a kedvezményezettenkénti adó- és közjóellátáson kívül két további fő okot is felsorol a költségvetés-kiegyenlítés mellett. Először is védőhálóként szolgál, ugyanis biztosítást nyújt a foglalkoztatással és az aszimmetrikus jövedelemmel összefüggő sokkhatások ellen. Másodsor pedig elkerüli a költségvetésre ható külső tényezőket, amelyek egy ország régióira vonatkozóan helytelen tőke- és/vagy munkaerő-elosztáshoz vezetnek. E három fő ok közül Barrios és Martínez-López (2016) minden országot illetően a méltányosságot tekinti a költségvetés-kiegyenlítés egyetlen hajtóerejének, ez ugyanis egyenlő hozzáférést nyújt a közszolgáltatásokhoz és hasonló adóemelési kapacitást biztosít a joghatóságoknak. A költségvetés-kiegyenlítési áthelyezéseknek egy adott ország tartományaira, valamint a helyi költségvetési különbségekre vonatkozóan vertikális és horizontális méltányosságot kell elérniük. Általánosságban elmondható, hogy a kiegyenlítést 1) szükségletek; 2) költségek; és 3) a kérdéses ország adott tartományainak és helyi hatóságainak bevétel-növelő képességei hajtják. A kiegyenlítés konkrét célkitűzései és a feltételezett kiegyenlítési követelmények azonban országonként eltérőek. Ausztráliában például lehetséges azonos működési hatékonysággal és bevételre irányuló erőfeszítéssel egyformán

szabványosított közjavakat és szolgáltatásokat biztosítani, míg Svájcban a kiegyenlítés-sel a minimálisan elfogadható szintű szolgáltatásokat igyekeznek nyújtani anélkül, hogy más kantonokhoz képest sokkal nagyobb adóterheket rónának ki. Ezen kívül Németországban igyekeznek kiegyenlíteni a tartományok közötti pénzügyi kapacitásbeli különbségeket, Kanadában viszont a régiók összehasonlítható adózási szintjei mellett ésszerűen összehasonlítható közjő- és szolgáltatásbeli szintet sikerült elérni (Chen et al., 2018). Az 1–3. táblázat foglalja össze a kiválasztott országok által alkalmazott kiegyenlítési követelményeket és gyakorlatokat.

A költségvetés-kiegyenlítés méltányosságra gyakorolt hatása a kiválasztott OECD-országokban a 4. táblázatban látható. A legtöbb európai ország esetében a költségvetés-kiegyenlítés jelentősen csökkenti a különbségeket. A költségvetési kapacitás variációs együtthatójával a kiegyenlítés előtt és után mérve a kiegyenlítés átlagosan csaknem kétharmaddal, 29 százalékról 10 százalékra csökkenti a költségvetési egyenlőtlenségeket (Shah, 2013). Hasonló eredményeket mutat a Gini-együtt-

ható is. A legalacsonyabb bevételnövelő kapacitás az országos átlag 57 százalékaról annak 86 százalékára emelkedik, a legmagasabb bevételnövelő kapacitás pedig az országos átlag 155 százalékaról annak 122 százalékára csökken. A kiegyenlítést követő bevételnövelő kapacitás a legszegényebb joghatóság (Svájc) esetében soha nem csökken 64 százalék alá, a leggazdagabb (Dánia) esetében pedig soha nem haladja meg a 175 százalékot. Egyes országokban, például Ausztriában, Németországban és Svédországban gyakorlatilag megszűnnek a bevételnövelést illető különbségek. A vertikális kiegyenlítéshez képest (nem látható a táblázatban) a horizontális megoldások a kiegyenlítésre használt GDP-százalékpontonként valamivel erősebb kiegyenlítő hatást mutatnak. A kiegyenlítés után a regionális GDP alapján mérve egyértelműen kevesebb a költségvetési egyenlőtlenség, mint a gazdasági különbség, azaz a közszolgáltatások egyenlőben oszlanak el a joghatóságok között, mint a gazdasági jólét. A 2. táblázatban bemutatott eredmények összhangban vannak a kiválasztott országokról szóló elemzésekkel (Politi, Mattos, 2014).

1. táblázat

A KIVÁLASZTOTT ORSZÁGOK ÁLTAL ALKALMAZOTT KÖLTSÉGVETÉS-KIEGYENLÍTÉSI KÖVETELMÉNYEK

Kiegyenlítés követelmény	Nem általános bevételmegosztási rendszer	Nemzeti átlag vagy részleges	Összetett statisztikai kritérium
Csak a közös alapot határozza meg			
Csak a szétosztott összeget határozza meg	Egyesült Királyság és a legtöbb fejlődő ország, például India, Brazília, Thaiföld	Kína, Ausztrália, Oroszország, Svájc	Indonézia a Williamson-mutatót használja
Meghatározza a közös alapot és a szétosztott összeget is		Dánia, Németország, Kanada, Finnország, Svédország	

Forrás: Shah (2014)

KÖLTSÉGVETÉS-KIEGYENLÍTÉSI GYAKORLAT RÉGIÓS SZINTEN A KIVÁLASZTOTT OECD-ORSZÁGOKBAN

Költségvetés- kiegyenlítési program	Ausztrália	Kanada	Németország	Svájc
Jogi státusz	Szövetségi jog	Alkotmány	Alkotmány	Alkotmány
Paternalitás vagy szolidaritás	Paternalitás (vertikális)	Paternalitás (vertikális)	Szolidaritás (horizontális)	Vegyes
Közös alap teljes meghatározása	Alkalmanként	Megoldás	Megoldás	Alkalmanként
Szétoztás	Megoldás	Megoldás	Megoldás	Megoldás
Költségvetési kapacitáskiegyenlítés	Igen, reprezentatív adórendszer (RTS)	Igen, RTS	Igen, valós bevételek	Igen, fő makro-adóalapok
Kiadási szükségletkiegyenlítés	Igen	Nem	Nem, csak a népesség mérete és sűrűsége	Néhány
Politikai konszenzus	Nem	Igen	Igen	Igen
Programösszetettség	Magas	Alacsony	Alacsony	Közepes
Megszüntetési záradék	Nem	Igen (5 év)	Nem	Nem
Ki ajánlja	Független ügynökség	Kormányközi bizottságok	2. szolidaritási megállapodás	Szövetségi kormány
Vitarendezés	Legfelsőbb bíróság	Legfelsőbb bíróság	Alkotmánybíróság	Legfelsőbb bíróság

Forrás: szerző összeállítása

A BEVÉTEL- ÉS KÖLTSÉGGIEGYENLÍTÉS MEGTERVEZÉSE A KIVÁLASZTOTT OECD-ORSZÁGOKBAN

Ahogy az 1–4. táblázatokban is bemutattuk, valamivel több bevételkiegyenlítési terv horizontális vagy szolidaritás típusú. A költségvetési kapacitás megállapításának leggyakoribb módja a reprezentatív adórendszer (RTS) vagy a széles adóalapú potenciális adóemelési kapacitás (személyi jövedelemadó, társasági adó, ingatlanadó), léteznek azonban más rendszerek is, például a népsűrűség, a háztartások jövedelme vagy a gazdasági tevékenység mutatói (Politi, Mattos, 2014). Bizonyos országokban a tényleges adóbevételt használják a bevételi kapacitás mérésére, az adóbevételt pedig főre jutóan osztják el. A legtöbb áthelye-

zés zárt végű, azaz a támogatások teljes összegét illetően általában meghatároznak egy felső határt, vagy adómegosztási megoldásokkal meghatározzák a támogatások teljes összegét. Barrios és Martínez-López (2016) szerint a marginális kiegyenlítési ráta (vagy a kiegyenlítési adó, adóvisszatérítés vagy a kompenzáció mértéke) azt jelenti, hogy az a pénzösszeg, amelyet a helyi önkormányzati szerv elveszít (nyer), ha 100 monetáris egységgel megemeli (csökkenti) a saját adóbevételét, jelentősen eltér országonként; a központi szint alatti joghatóságoknak további 100 egységnyi saját adóbevételből átlagosan 70 egységet a kiegyenlítésre kell szánniuk. A reálkamatlábak az adóalapoktól, valamint attól függően eltérőek, hogy hány százalékban szerepelnek a költségvetési kapacitásmutatókról szóló számításokban.

KÖLTSÉGVETÉS-KIEGYENLÍTÉSI GYAKORLAT HELYI SZINTEN A KIVÁLASZTOTT SKANDINÁV ORSZÁGOKBAN

Ország	Költségvetési kapacitáskiegyenlítés	Kiadási szükségletkiegyenlítés
Finnország	Szolidaritás RTS-program 37 százalékos adókulccsal a nemzeti egy főre jutó átlagos költségvetési kapacitást (PCFC) illetően; a támogatási szint (SR) 100 százalék, ha a PCFC kevesebb, mint 92 százalék	Központi program az egészségügyi, jóléti és oktatási költségek kiegyenlítésére és a városi/vidéki költségkülönbségekre vonatkozóan >65 százalék nemzeti átlag esetén
Dánia	Vegyes központi és Robin Hood-program 85 százalékos adókulccsal, ha a PCFC meghaladja a 115 százalékot; 85 százalék SR, ha a PCFC kevesebb 90 százaléknál, egyéb esetben 45 százalék.	Szolidaritás program
Svédország	Ugyanaz, mint Dániában, de az SR 95 százalék, ha a PCFC átlépi a 115 százalékot	Költségkiegyenlítési szolidaritás program 9 szolgáltatásra
Norvégia	A főbb adókra – kivéve az ingatlanadóra – kiterjedő Robin Hood-program 60 százalékos adókulccsal átlagos PCFC esetén. <90 százalékos PCFC esetében az SR 95 százalék, egyébként 60 százalék	Szolidaritás program és különleges központi segélyek kisebb helyi kormányzatoknak (LG), északi megyéknek és gyorsan fejlődő LG-knek

Forrás: szerző összeállítása

AZ EREDMÉNYEK ELEMZÉSE

Jelen rész a megoldás alapját képező öt kiválasztott változó szerint elemzi a fő 16 adatközlő (4 mind a 4 kiválasztott tartományból), valamint a 4 kiválasztott tartományban élő 50 válaszadó interjújából származó adatokat. Az adatok modalitása és technikája a már említett módszertani részben található.

A válaszadók demográfiai jellemzői

A válaszadók 37 százaléka nő, 67 százaléka pedig férfi. Az életkort tekintve a 18 és 35 év közötti korcsoportba az összes válaszadó 47 százaléka tartozik, míg a 36 és 65 év közötti kategóriába 53 százalék.

A változók válaszadók általi értelmezése

Az ezen témát illető kérdések annak felderítésére összpontosítottak, hogy a válaszadók mennyire értették azon öt változó alapját és hasznosságát, amelyeket a kutatók vezettek le és amelyeket a megoldás alapul vett. A válaszadók ugyanakkor teret kaptak arra is, hogy további változókat javasoljanak, vagy ha alaposan megindokolják, javaslatot tegyenek egy változó eltávolítására. Az 5 változó a következő:

- a nemzeti költségvetésben meghatározott teljes összeg;
- szegénységi mutató (jelen tanulmányban azonos a szegénység elterjedtségének arányával);
- a terület népessége;

KÖLTSÉGVETÉSI EGYENLŐTLENSÉGEK ÉS A KÖLTSÉGVETÉS-KIEGYENLÍTÉS EGYENLŐTLENSÉGCSÖKKENTŐ HATÁSA A KIVÁLASZTOTT OECD-ORSZÁGOKBAN

Ország	Kiegyenlítés előtt (százalék)				Kiegyenlítés után (százalék)				Kiegyenlítési hatás (kiegyenlítés előtti és utáni különbség, százalékpont)	
	Variációs együttható	Gini-együttható	Legmagasabb kapacitás	Legalacsonyabb kapacitás	Variációs együttható	Gini-együttható	Legmagasabb kapacitás	Legalacsonyabb kapacitás	Variációs együttható	Gini-együttható
Szövetségi/régiós országok										
Ausztrália	16,8	5,0	103,8	79,8	0,0	0,0	100,0	100,0	16,8	5,0
Ausztria					4,2	2,0	106,9	93,2		
Kanada	29,8	10,0	177,1	75,0	20,1	7,0	156,9	92,9	9,7	3,0
Németország (2005)	13,0	6,0	116,5	67,0	2,7	2,0	104,5	97,4	10,3	4,0
Olaszország	39,0	21,0	146,0	24,0	6,0	10,0	115,0	89,0	33,0	11,0
Spanyolország	26,5	15,0	142,2	67,2	10,1	4,0	117,4	83,7	16,4	11,0
Svájc	31,8	15,0	173,0	46,0	23,2	11,0	159,0	64,0	8,7	4,0
Központosított országok										
Dánia	16,0	8,0	134,0	62,0	6,0	4,0	175,4	86,4	10,0	4,0
Finnország	17,7	11,0	143,0	78,8	4,2	3,0	104,8	95,3	13,4	8,0
Japán	36,0	20,0	183,0	58,0						
Norvégia	23,0	13,0	142,0	64,0	8,0	5,0	118,0	93,0	15,0	8,0
Portugália	90,0	34,0	331,0	26,0	28,0	14,0	138,0	65,0	62,0	20,0
Svédország	10,0	6,0	118,0	84,0	0,0	0,0	103,0	91,0	10,0	6,0
Törökország	39,0	22,0	130,0	2,0	14,0	6,0	107,0	64,0	25,0	16,0
Átlag	29,9	14,3	156,9	56,4	9,7	5,2	123,5	85,8	19,2	9,1

Forrás: saját gyűjtés OECD-adatok alapján

- a helyi gazdaság mérete a nemzeti GDP arányában (bevétel/GDP-arány alapján meghatározva);
 - a területen rejlő természeti erőforrások becslött értéke.
- A válaszadók 65 százaléka és a fő adatközlők

79 százaléka – átlagosan tehát 72 százalék – értette meg a megadott változókat mint a modell kidolgozásának alapjait, míg a válaszadók mindkét kategóriáját képviselve átlagosan 28 százalék – főleg a lakosok, 76 százalék – nem értette meg a változókat.

A fő adatközlők 65 százaléka hangsúlyozta, hogy fontos a változókat tartományonként vizsgálni a változók egyes tartományokban történő alkalmazásának általános eltérései miatt. A Midlandsi Állami Egyetem (Midlands State University) egyik tudományos munkatársa kijelentette, hogy nagy különbségek mutatkoznak a tartományokban rendelkezésre álló erőforrásokat illetően, ami méltányossági keretrendszer hiányában torzíthatja a decentralizáció célkitűzéseit. A természeti erőforrások kitermelése nagymértékben hozzájárul az ország GDP-jéhez, ezért meg kell állapítani, hogy a természeti erőforrások belső értékei terén tapasztalható tartományonkénti eltérések hogyan okozhatnak növekedésbeli különbségeket a különböző régiók között. Egy hararei szakértő szerint ki kell dolgozni bizonyos változókat, például a PPR mérésének elfogadott keretrendszerét. Azzal érvelt, hogy a szegénységet nagyon nehéz minősíteni és számszerűsíteni, ezért számos keretrendszer az ENSZ követelményeire támaszkodik.

A három kiválasztott tartomány vonatkozásában elemzett öt változó fontossága

A szakértőkkel készített 16 interjúból és 200 kérdőívből, amelyeket a javasolt modellünk alapját képező 5 változóra vonatkozóan készítettünk, a tanulmány a következőket állapította meg. A 4 kiválasztott tartomány szakértőiből 12 (75 százalék) azt javasolja, hogy a nemzeti költségvetésben meghatározott teljes összeget 8 százalék és 10 százalék közé emeljék, hogy kielégítsék a tartományi és helyi hatóságok csökkenő bevételei alapjai miatti egyre növekvő kiadási igényeket. A csökkenés részben annak tudható be, hogy azokat a bevételi forrásokat, amelyeket korábban a helyi hatóságok gyűjtöttek be, például a forgalmi engedélyekkel kapcsolatosakat a közelmúltban köz-

pontosították újra. Ezt a szakértői véleményt megerősítették a kérdőívekből származó eredmények is, ahol a 200 válaszadó 87 százaléka azt állította, hogy a jelenlegi 5 százalék nem elegendő 10 tartomány és 92 helyi hatóság szükségleteinek kielégítésére (ez nem vonatkozik a helyi bevételi forrásokra, amelyeket, amint azt korábban kifejtettük, továbbra is jelentősen visszafognak).

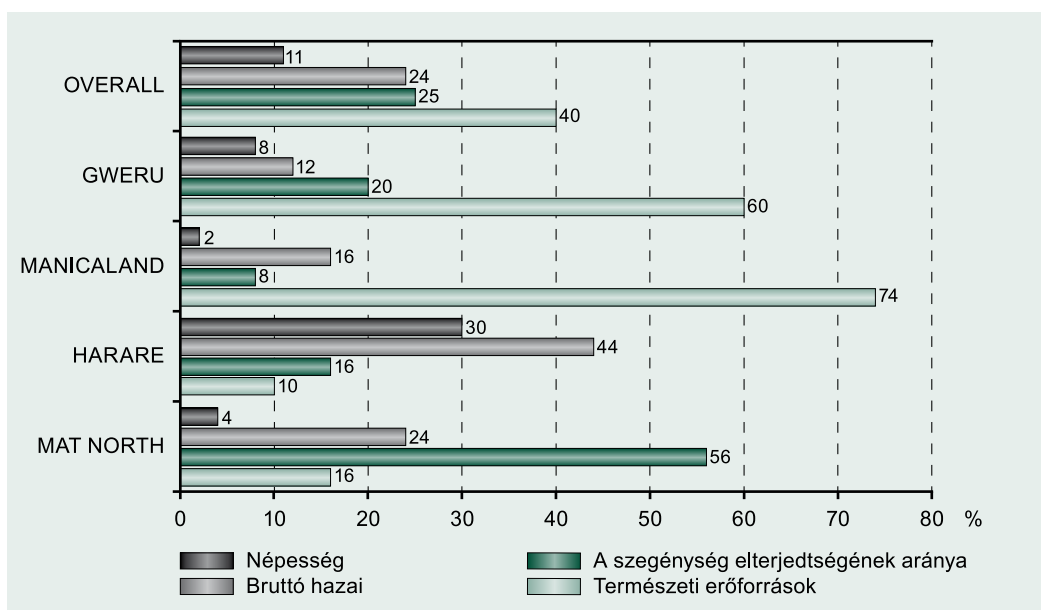
A kérdőívre adott, az 1. ábrán tartományonként bemutatott válaszok, valamint a 200 válaszadóból álló teljes minta alapján Észak-Matabele-föld és Harare tartományokban a szegénység elterjedtsége és a GDP jelentősebb, míg Manicaföld és Midlands tartományokban jobban értékelték a természeti erőforrásokat. Az összes válasz tartományonkénti harmonizálását követően a változók sorrendje a következő: 1) természeti erőforrások; 2) a szegénység elterjedtségének aránya; 3) GDP és 4) a népesség száma és sűrűsége.

Majdnem hasonló eredmények születtek a kiválasztott négy tartományban végzett 16 szakértői interjú alapján, ahol a kérdőívekhez képest a szegénység elterjedtségének aránya és a GDP helyet cserél a második és a harmadik helyen, az első és az utolsó hely pedig ugyanaz marad. Mindez a 2. ábrán látható.

A jelenlegi költségvetési decentralizációs keretrendszerek átláthatósága

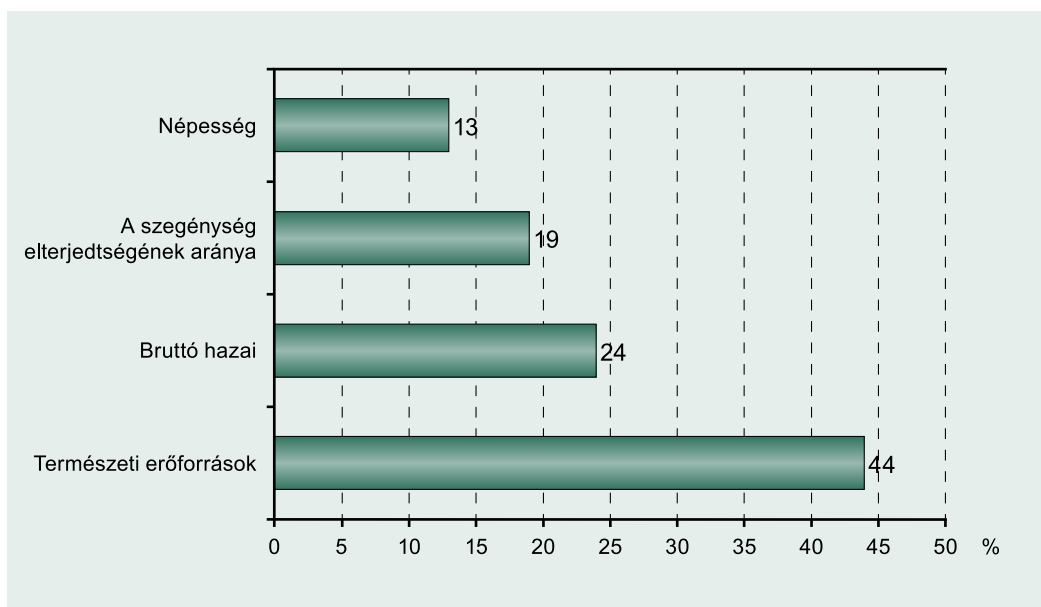
Ez a fejezet arra törekszik, hogy a válaszadók véleményét elemezze a jelenlegi költségvetési decentralizációs keretrendszerek átláthatóságát illetően, különös tekintettel a helyi hatóságoknak nyújtott nemzeti szintű állami támogatásokra. A válaszadók által megnevezett különböző támogatások magukban foglalják a közsféra beruházási programja (Public Sector Investment Programme, PSIP) keretében nyújtott infrastrukturális támogatásokat, a ZINARA (Zimbabwe National Road

A KÉRDŐÍVRE ADOTT VÁLASZOK MEGÁLLAPÍTÁSAI

Forrás: saját számítás az elsődleges adatforrások alapján

A SZAKÉRTŐI INTERJÚKRA ADOTT VÁLASZOK EREDMÉNYEI

Forrás: saját számítás az elsődleges adatforrások alapján

Administration, Zimbabwei Nemzeti Közúti Igazgatóság) közúti támogatásait, az egészségügyi támogatásokat és a központi kormányzat egyéb feltétel nélküli támogatásait. Mind Ezeket a támogatásokat alkalmanként osztják szét. A fő nézet szerint ugyanezek a strukturált támogatások jogszabályi alapúak, az elosztási keretrendszerek továbbra is gyengék, strukturálatlanok, ráadásul bizonyos esetekben egyenlőtlenséget eredményező politikai szempontok befolyásolják őket.

A felmérésben részt vevő válaszadók több mint 76 százaléka jelezte, hogy a közegészségügy terén a támogatások folyósításának elosztása nem volt hatékony, különösen járványok idején, mint például a jelenlegi Covid-19. A hátráltató tényezők között kulcsfontosságú volt egy negatívan torzított és időszakos elosztási rendszer, amely igen kiszámíthatatlanná tette az egyes helyi hatóságoknak járó támogatásokat. Ezzel kapcsolatban a kormányközi pénzügyi áthelyezések jelentős csökkenését a nemzeti kormány sem indokolta meg, és nem is követte a városi tanácsok bevétellel kapcsolatos hatásköreinek (például a tanácsi egészségügyi intézmények egészségügyi díjainak felülvizsgálata) bővülését.

Az interjúalanyokat arra kérték, hogy értékeljék a jelenlegi költségvetési decentralizációs keretrendszerek átláthatóságát. Több mint 75 százalékuk gondolta úgy, hogy a jelenlegi költségvetési decentralizációs keretrendszerek működése nem átlátható. A kedvezményezett helyi hatóságok egyike sem tudta elmagyarázni a ZINARA közúti támogatásai elosztásának tudományos alapját. Egyes válaszadók olyan tartományokkal szembeni politikai elfogultságról számoltak be, amelyeknek némi befolyása lehet a folyósítást végző hatóságra, ők ugyanis szemmel láthatóan több támogatást kaptak. A Lupane-i Egyetem (Lupane University) egyik szakembere szerint az „*alkalmi rendszer politikai manipulációhoz vezet*”. A válaszadók maradék 25 százalékának fogalma sem volt ar-

ról, jelenleg hogyan osztják szét a támogatásokat. Ez azt mutatja, hogy tudományos és átlátható megoldásra van szükség a támogatások kiosztásához.

Amint azt már említettük, a válaszadók szerint egyetlen helyi hatóság sem tudta, mennyit fog kapni a nemzeti kormánytól vagy a ZINARÁ-tól. Úgy látják, a rendszer a helyi kormányzati intézményekre vonatkozóan bizonytalanságokhoz vezet, mivel senki sem képes előre felkészülni. Ennek eredményeként „...*a költségvetések tervezését és készítését nem támogatják többé*” (Bahl, 2000). A fennmaradó 40 százalék úgy gondolta, hogy a központi kormányzat az alkalmi rendszer segítségével tudja kezelni a költségvetési hiányokat úgy, hogy tetszés szerint csökkenti a helyi hatóságoknak szánt támogatások összegét. A Lakosok Egyesületének (Residents Association) egyik képviselője szerint az alkalmi rendszer vezetett a jelenlegi helyzethez (a jogszabályi előírások ellenére a helyi hatóságok már nem kapnak törvényi támogatásokat). Annak ellenére, hogy a válaszadók tudnak ezekről az egyértelmű hiányosságokról, a központi kormányzat továbbra is előnyben részesíti az alkalmi rendszert, mivel képes saját belátása és rugalmassága szerint cselekedni. Ebből azonban nem láthatók a költségvetési decentralizáció várható előnyei.

A KÖLTSÉGVETÉS-KIEGYENLÍTÉS JAVASOLT ZIMBABWEI MODELLJE (FISKÁLIS KAPACITÁSMODELL)

Az itt javasolt modell a költségvetési kapacitási megközelítést alkalmazza, és bizonyos mértékig használják a szakirodalomban is (Chirisa, 2013). Legjobb tudomásunk szerint Zimbabwe-re vonatkozóan ilyen átfogó megközelítést még nem alkalmaztak. A zimbabwei helyzetre való alkalmazása azonban a szakirodalom és a tanulmány eredményeinek triangulációján ala-

pul. A költségvetési kapacitási megközelítés a kormány bevételnövelő kapacitásainak mérésére szolgál arra vonatkozóan, hogy mennyire képes szabványosított termékeket és szolgáltatásokat nyújtani a szolgáltatásokkal kapcsolatos felelősségek költségeinek viszonylatában. A következőkre használják:

① a helyi önkormányzatok költségvetési és gazdasági helyzetét illető trendek nyomon követése és összehasonlítása,

② tájékoztatás a regionális gazdaság erejéről,

③ a regionális gazdaság strukturális változásai hatásának előrejelzése,

④ a központi kormányzat irányítása arra vonatkozóan, hogy különböző támogatásokkal segítse a helyi önkormányzatokat.

A költségvetési kapacitás mértékének általános matematikai ábrázolása:

$$FC^i = \left[\sum_{j=1}^R (t_j^s B_j^i) \right] - \left[\sum_{k=1}^Z (c_k^s E_k^i) \right],$$

ahol

FC^i az i régió költségvetési kapacitása.

Az első szögletes zárójelben szereplő rész az i a helyi önkormányzatok bevételnövelő kapacitása. Az első szögletes zárójelen belül B_j^i a j bevételi elem adóalapja, és t_j^s a j elem általános adókulcsa. A bevételi elemek teljes száma R ($j=1 \dots R$).

A második szögletes zárójel a kormány kiadással kapcsolatos felelősségeinek összes költségére vonatkozik az i régiót illetően. A második szögletes zárójelen belül E_k^i a k kiadási elem i régióban, c_k^s pedig a k kiadási elem általános költsége. A kiadás elemek teljes száma Z ($k=1 \dots Z$).

A költségvetési kapacitás mértéke vita tárgyát képezi. A költségvetési kapacitási mértéket egyes országokban, például Kanadában, csak a bevételi oldalon alkalmazzák. A tudományos világban is megfigyelhető, hogy a költségvetési kapacitás fogalmára kizárólag a helyi önkormányzatok bevételnövelő ké-

pességeként tekintenek (Martinez-Vazquez, Boex, 1997a, 1997b). Az Egyesült Államok Kormányközi Költségvetési Kapcsolatok Tanácsadó Bizottsága (United States Advisory Commission on Intergovernmental Fiscal Relations, ACIR) azonban új módszertant dolgozott ki arra, hogy beépítse az államháztartás kiadási oldalát a költségvetési kapacitás fogalmába, valamint frissítette az Egyesült Államok államainak költségvetési kapacitásra vonatkozó 1962-es (ACIR, 1962) és későbbi becsléseit (ACIR, 1986, 1990a, 1990b). Jelen tanulmány ezt az új módszertant javasolja a költségvetési kapacitás mértékének becslésére, ez ugyanis kiterjed a költségvetési kapacitás mértékének bevételi és kiadási összetevőire is. A bevételnövelő képesség két megközelítés valamelyikén alapul: makrogazdasági vagy mikrogazdasági megközelítés. A mikrogazdasági megközelítésben a reprezentatív adórendszer (RTS) a bevételi képesség széles körben használt mértéke. Az RTS az összes általánosan használt adó- vagy bevételi alapnál alkalmazott nemzeti átlagos adókulcsokból áll.

A költségvetési kapacitás mértékének második összetevője a szolgáltatási költségekre vonatkozó felelősségek vagy kiadási szükségletek becslése. Habár az RTS szolgáltat információit a helyi önkormányzatok bevételnövelő képességéről nem árul el semmit a szolgáltatásnyújtás költségeinek a helyi önkormányzatok között tapasztalható eltéréseiről. A reprezentatív kiadási rendszer a szolgáltatásnyújtás költségeinek a helyi önkormányzatok között tapasztalható eltéréseit belekalkulálja a költségvetési kapacitás mértékébe. Három tényező felelős a költségek helyi önkormányzatok között tapasztalható eltéréseiért:

- a helyi önkormányzatok által nyújtott szolgáltatások köre és típusai,
- a közszolgáltatások biztosításához felhasznált ráfordítások árai, mint például a bérék,

- a nyújtott szolgáltatások körét meghatározó tényezők, például a lakosság demográfiai szerkezete (iskoláskorú gyermekek száma).

Az RTS öt alapvető eleme a következő:

- 1 a bevétel fedezete,
- 2 a bevételek különböző forrásokba sorolása,
- 3 az általános adóalap meghatározása az egyes bevételi forrásokra vonatkozóan,
- 4 az általános adókulcs meghatározása az egyes bevételi forrásokra vonatkozóan és
- 5 az RTS bevételeinek becslése.

Az RTS jelen tanulmányt megalapozó és a létező szakirodalomban szereplő módszertani összetevői:

- 1 az adóforrás meghatározása,
- 2 az adóalap meghatározása és becslése,
- 3 a reprezentatív kulcs kiszámítása,
- 4 az adókapacitás becslése és
- 5 az adóteher becslése.

KONKLÚZIÓ

A fejlett és fejlődő gazdaságokban világszerte megfigyelhető vertikális és horizontális költségvetési egyenlőtlenségek okán a tanulmány egy modell formájában megoldást nyújt a kormányközi költségvetés-kiegyenlítésre. A mo-

dell célja, hogy a három kormányzati szint közötti költségvetési egyensúlytalanságok feloldása érdekében vertikálisan és horizontálisan kiegyenlítést biztosítson, és közben javítsa a különböző helyi önkormányzatok arra irányuló kapacitását, hogy hasonló adózási szinten és kiadási igények mellett szolgáltatásokat nyújthasson. A javasolt modellt alátámasztó kulcsfontosságú változók és tényezők strukturált kutatási folyamatok és az érdekeltek szélesebb körű bevonása révén további vizsgálatokra szorulnak. A tanulmány alapján felmerülő kérdések kiemelkedő fontosságúak a világ minden országa számára, hiszen a legtöbb gazdaság Gini-együtthatója és jövedelemeloszlási aránya azt mutatja, hogy idővel a régiókon belüli és régiók közötti egyenlőtlenségek növekedni fognak, különösen olyan világválságok után, mint például a nagy világválság, a pénzügyi válság és a Covid-19, hogy csak néhányat említsünk. Jelen tanulmány korlátja, hogy tartományi bontásban nem állnak rendelkezésre másodlagos mikroidősoros adatok, amelyek a szükséges mutatók kiszámításához alkalmazhatók lennének a megoldásunkra. A későbbi tanulmányokat illető ajánlasként kijelentjük, hogy a világ legtöbb fejlődő országának meg kell találnia az arra irányuló eszközöket, hogy a szétválasztott tartományi mikroadatokat összegyűjtse és rendelkezésre bocsássa. ■

JEGYZETEK

¹ A szerzők köszönik a Commonwealth Local Government Forum (a Nemzetközösség Helyi Kormányzatainak Fóruma, CLGF) kutatási támogatását, amely pénzügyileg járult hozzá jelen tanulmány létrejöttéhez.

² 2018-ban az EU 28 országaiban mért átlagos 5,12-es jövedelmi ötödök arányhoz képest az

Eurostat csökkenő sorrendű arányai szerint (elérhető itt: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di11&lang=EN) a legnagyobb jövedelembeli egyenlőtlenségeket mutató európai országok a következők: Koszovó (15,6), Törökország (8,7), Szerbia (8,6), Bulgária (7,7), Montenegró (7,4), Románia (7,2), Litvánia (7,1), Albánia (7,0), Lettország (6,8),

Észak-Macedónia (6,2), Olaszország (6,1) Spanyolország (6,0), Görögország (5,5), és Portugália (5,2). A Gini-együtthatóval ellentétben a jövedelmi ötödök aránya azt méri, hogy a legmagasabb jövedelmű lakosság 20 százaléka meny-

nyivel keres többet a legalacsonyabb jövedelmű lakosság 20 százalékaéhoz képest.

³ Lásd például az 1–4. táblázatban bemutatott információkat.

IRODALOM

- BAHL, R. (2000). Intergovernmental Transfers in Developing and Transition Countries: Principles and Practices. [*Kormányközi transzferek a fejlődő és az átmeneti országokban: elvek és gyakorlatok.*], Világbank, Working Paper, 2
- BARRIOS, S, MARTÍNEZ–LÓPEZ, D. (2016). Fiscal Equalization Schemes and Sub-central Government Borrowing. [*Költségvetés-kiegyenlítési rendszerek és a központi szint alatti kormányzati szervek hitelfelvételei.*], ADBI Working Paper, 595, <https://www.adb.org/sites> Date 15 September 2020
- BLÖCHLIGER, H. (2014). *Fiscal Equalisation – A Cross-Country Perspective*, OECD Network on Fiscal Relations across Government Levels, Conference Paper “Fiscal Equalisation”. [*Költségvetés-kiegyenlítés – országközi perspektíva*, Az OECD Kormányzati Szintek Közötti Költségvetési Kapcsolatainak Hálózata, „Költségvetés-kiegyenlítés” konferenciaanyag.] Párizs
- BUCHANAN, J.M. (1950). Federalism and Fiscal Equity. [*Föderalizmus és költségvetési méltányosság.*] *The American Economic Review*, 40(4), pp. 583–599
- CHEN, T., WANG, Y., LUO, X., RAO, Y., HUA, L. (2018). Inter-provincial inequality of public health services in China: the perspective of local officials’ behaviour. [*A kínai tartományok közötti egyenlőtlenségek a közegészségügyi szolgáltatásokat illetően: a helyi tisztviselők viselkedésének szemszögéből.*] *International Journal for Equity in Health*, 17, 108, <https://doi.org/10.1186/s12939-018-0827-8>
- CHIRISA, I. (2013). Rethinking urban taxation in Harare, Zimbabwe: case in municipal governance and leadership. [*A városi adóztatás újragondolása a zimbabwei Hararében: az önkormányzati kormányzás és vezetés esete.*] *Polish Journal of Management Studies*, 7
- CHIRISA, I. (2014). Housing and stewardship in peri-urban settlements in Zimbabwe: A case study of Ruwa and Epworth. [*Lakhatás és gondnokság Zimbabwe agglomerációs településein: Ruwa és Epworth esettanulmánya.*] Szakdolgozat, <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.16420.07042>
- FENNA, A. (2008). Commonwealth fiscal power and Australian federalism. [*A Nemzetközösség költségvetési hatáskörei és az ausztrál föderalizmus.*] *University of NewSouth Wales Law Journal*, 31(2), pp. 509–529
- HOLM-HADULLA, F. (2018). Fiscal Equalization and the Tax Structure. [*Költségvetés-kiegyenlítés és adórendszer.*] Working Paper Series, 2203, Európai Központi Bank
- MARTINEZ-VAZQUEZ, J., Searle, B. (2007). *Challenges in the Design of Fiscal Equalization and Intergovernmental Transfers*. [*A költségvetés-kiegyenlítés és a kormányközi transzferek kialakításának kihívásai.*] In: Martinez-Vazquez J., Searle B. (eds) *Fiscal Equalization*. [*Költségvetés-kiegyenlítés*] Springer, Boston, MA, https://doi.org/10.1007/978-0-387-48988-9_1
- LIU, Y., MARTINEZ-VAZQUEZ, J., WU, A.M. (2017). Fiscal decentralization, equalization, and

intra-provincial inequality in China. [*Költségvetési decentralizáció, kiegyenlítés és tartományon belüli egyenlőtlenségek Kínában.*] *Tax Public Finance*, 24, pp. 248–281,

<https://doi.org/10.1007/s10797-016-9416-1>

MARTINEZ-VAZQUEZ, J., BOEX, L. F. J. (1997a). Fiscal Capacity: An Overview of Concepts and Measurements Issues and Their Applicability in the Russian Federation. [*Költségvetési kapacitás: a fogalmakat és mértékeket illető kérdések áttekintése és alkalmazhatóságuk az Orosz Föderációban.*] International Center for Public Policy Working Paper Series, at AYSPS, GSU paper 9703, International Center for Public Policy, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University

MARTINEZ-VAZQUEZ, J., BOEX, L. F. J. (1997b). An Analysis of Alternative Measures of Fiscal Capacity for the Regions of the Russian Federation. [*Az Orosz Föderáció régióinak költségvetési kapacitására vonatkozó alternatív intézkedések elemzése.*] International Studies Program Working Paper 97–4, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University

MARUMAHOKO, S. (2020). Service delivery in the City of Mutare: A perspective from local residents. [*Szolgáltatások nyújtása Mutare városában: a helyi lakosok szemzögéből.*] *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 15(3), pp. 81–95

MARUMAHOKO, S., FESSHA, Y. T. (2011). Fiscal autonomy of urban councils in Zimbabwe: A critical analysis. [*A zimbabwei városi tanácsok költségvetési autonómiája: kritikai elemzés.*] *Law Democracy & Development*, 15(1), pp. 1–22, <https://doi.org/10.4314/ldd.v15i1.9>

MATTOS, E., POLITI, R. (2014). Pro-poor tax policy and yardstick competition: a spatial investigation for VAT relief on food in Brazil. [*Szegényeket támogató adópolitika és méréseken alapuló verseny: az élel-*

miszerekre vonatkozó áfakedvezmény térbeli vizsgálata Braziliában.] *The Annals of Regional Science*, 52(1), pp. 279–307

MUCHADENYIKA, D., WILLIAMS, J. J. (2017). Politics and the practice of planning: The case of Zimbabwean cities. [*Politika és a tervezés gyakorlata: a zimbabwei városok esete.*] *Cities*, 63, pp. 33–40, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2016.12.022>

MURIU, A. R. (2013). Decentralization, citizen participation and local public service delivery: A study on the nature and influence of citizen participation on decentralized service delivery in Kenya. [*Decentralizáció, polgári részvétel és helyi közszolgáltatás: tanulmány a polgárok részvételének jellegéről és a decentralizált szolgáltatásnyújtásra tett hatásáról Kenyában.*] *Schriftenreihe für Public und Nonprofit Management*, 17

MUSAMADYA, W. K. (2017). The fiscal decentralisation debate in Zimbabwe: the context and dimensions. [*A zimbabwei költségvetési decentralizációs vita: a kontextus és a dimenziók.*] *Disszertáció*, <http://ir.msu.ac.zw:8080/xmlui/bitstream/handle/11408/2975/FIRST%20DRAFT%20WILSON.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

NIELSEN, R.A., Findley, M.G., Davis, Z.S., Candland, T., Nielson, D. L. (2011). Foreign aid shocks as a cause of violent armed conflict. [*A külföldi segélyek az erőszakos fegyveres konfliktusok okai.*] *American Journal of Political Science*, 55(2), pp. 219–232, <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2010.00492.x>

SHAH, A. (2013). A Framework for Evaluating Alternate Institutional Arrangements for Fiscal Equalization Transfers. [*Keretrendszer a költségvetési kiegyenlítési áthelyezések alternatív intézményi intézkedéseinek értékelésére.*] *Policy Research Working paper*

SHAH, A. (2014). Principles and the Practice of the Fiscal Equalisation Transfers with Special

Emphasis on Solidarity or Robin Hood Programs. Paper presented on the Poland Ministry of Finance and World Bank Workshop on Fiscal Equalisation – International Practices: Lessons for Poland. [*A költségvetés-kiegyenlítési áthelyezések elvei és gyakorlata, különös tekintettel a szolidaritás és Robin Hood programokra. Előadás a Lengyel Pénzügyminisztérium és a Világbank által rendezett költségvetés-kiegyenlítésről szóló workshopon – Nemzetközi gyakorlatok: tanulság Lengyelország számára.*] december 11–12

TER-MINASSIAN, T., MELLO, L. (2015). Intergovernmental Fiscal Cooperation: International Experiences and Possible Lessons for Brazil. [*Kormányközi költségvetési együttműködés: nemzetközi tapasztalatok és lehetséges tanulság Brazília számára.*] Amerika-közi Fejlesztési Bank

DE VILLIERS, B. (2012). Federations: Shared rule and self-rule in the search for stable governance. [*Föderáció: közös szabályok és autonómia a stabil kormányzás keresésében.*] *Politikon*, 39(3), pp. 391–410

ACIR (1962). United States Advisory Commission on Intergovernmental Fiscal Relations, Measures of State and Local Fiscal Capacity and Tax Effort. [*Az Egyesült Államok Kormányközi Költségve-*

tési Kapcsolatok Tanácsadó Bizottsága, Az állami és helyi költségvetési kapacitás és adóteher mérése.] Washington, DC

ACIR. (1986). *Measuring State Fiscal Capacity: Alternative Methods and their Uses.* [*Az állam költségvetési kapacitásának mérése: alternatív módszerek és használatuk.*] Information Report M-150, Washington, DC

ACIR. (1990a). *State Fiscal Capacity and Effort.* [*Állami költségvetési kapacitás és erőfeszítések.*] Information Report M-170, Washington, DC

ACIR. (1990b). *Representative Expenditures: Addressing the Neglected Dimension of Fiscal Capacity.* [*Reprezentatív kiadások: a költségvetési kapacitás elhanyagolt dimenziójának kezelése.*] Information Report M-174, Washington, DC

ZIMSTAT Report (2021). Poverty and Social Impacts of COVID-19 Results. [*Szegénység és a COVID-19 társadalmi hatásai.*]

ZIMVAC (2020). Zimbabwe: Poverty Stunting Minds and Growth. [*Zimbabwe: A szegénység akadályozza az agy működését és fejlődését.*]